

Ծննդեամբ Մուրացանը Շուշեցի էր (1854 թուին), իսկ իւր ուսումը աւարտել էր նոյն քաղաքի Հայոց թեմական հոգևոր դպրանոցում, որից անմիջապէս յետոյ մտել էր ուսուցչական փշոտ տապարէզը և ապա անցել Թիֆլիս առևտրական մի հիմնարկութեան մէջ հաշուապահական պաշտօնով։—

Թէև խղճուկ էր հայ վիպագրողի կեանքի մնացորդը, բայց դորա փոխարէն չբեղ էր նորա թաղումը, առհասարակ հայերս չբեղ թաղելու խիստ մասնագէտ ենք։

Սեպտեմբերի 7-ին թաղեցին Մուրացանին։ Սգահանդէսը կառավարում էր այդ առթիւ կազմուած մասնախումբը, եկեղեցական առաջի արարողութիւնը կատարուեց հէնց հիւանդանոցում հանդիսադրութեամբ թեմական առաջնորդի, որ և առաջի դամբանականը խօսեց հանդուցեալի դագաղի վրայ վանքի Մայր եկեղեցում։ Թէ վանքի բակում և թէ դերեղմանատանը դագաղի վրայ խօսողներ եղան բաւականին։ Հայ հասարակութեան համարեա թէ բոլոր խաւերը մասնակցել էին թաղման օգաւոր հանդիսին թէ անձամբ և թէ ներկայացուցիչների միջոցով։ Ներկայացուցիչներ եղել են նաև շատ քաղաքներից ու հաստատութիւններից, ի թիւս որոց և Մայր Աթոռ Ճեմարանի կողմից։ Դրուել են և պատկներ, ինչպէս և արուել դրամական և այլ նուիրաբերութիւններ, ստացուել են յանձնաժողովի անուամբ և բաւականին թուով ցաւակցական հեռագրեր, ի միջի այլոց և «Արարատի» խումբագրութիւնից։ Սգահանդիսի բոլոր ընթացքում կարգի վրայ հսկել է կարգադրիչ յանձնաժողովը, որ արժանի է ի հարկէ բուռն շնորհակալութեան։—

Մուրացանը թաղուեց Թիֆլիսի Խոջիվանքի գերեզմանատանը իւր գրչակից Մերենցի և Ռաֆֆու մօտ։

Հանգիստ ոսկորներիդ բեղմնաւոր հայ գրչակիր։—

† Մ Ա Ր Կ Ո Ս Ա Ղ Ս Բ Է Գ Ե Ս Ն

Տաճկահայոց և մեզ լաւ ծանօթ դէմքերից մէկն էր Մարկոս Աղաբէգեան, որ օգոստոսին յետին չքաւորութեան մէջ կնքեց իւր մահկանացուն։

Նա ծնուած է 1830 թ. Իզմիրում և իւր կրթութիւնն ստացել է տեղի Մեսրոպեան վարժարանում. ապա ուղարկուել է Փարիզ 1843 թ. Մուրատեան վարժարանը, ուր իւր ուսումնն աւարտեց 1849 թ.։ Դառնալով հայրենիք՝ Մատթէոս Մամուրեանի հետ բաց արաւ «Աղաքէգեան» վարժարանը, որ չորս տարի շարունակուեց։ Ապա իւր պաշտօնակցի հետ Մեսրոպեան վարժարանի ուսուցիչ հրաւիրուեցաւ, ուր 1857/8 տարին տեսչութեան պաշտօն ևս կատարեց։ Նոյն տարին նա Պօլիս տեղափոխուեց և ապա Մատթէոս նորընտիր կաթողիկոսի հետ որպէս անձնական քարտուղար Էջմիածին անցաւ։ Կարճ ժամանակից յետոյ նա ուսուցիչ հրաւիրուեցաւ Ներսիսեան դպրոցը, Հ. Էֆէնջեանցի հրատարակութեամբ 1860—1864 թ. թ. նա խմբագրեց «Կռունկ Հայոց աշխարհի» ամսաթերթը, իւր շուրջը հաւաքելով ժամանակի կարող անձնաւորութիւնները։

Կրկին նա Պօլիս է դառնում 1865 թ. և ջերմ մասնակցութիւն ցոյց տալիս կաթողիկոսական ընտրութեան հարցում, հրատարակելով «Տեղեկագիր ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան այժմեան վիճակին վրայ» 1865 և «Քննութիւն 1836 թուի հաստատած Էջմիածնում (պօլոժենիայի) և Վարդ ու կանոն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կաթողիկոսական իշխանութեան» 1865։ Նոյն թուին նա առանձին գրքով հրատարակեց «Գարեգին Սրուանձտեանց» ողբերգութիւնը, որ առաջ հրատակուած էր Կռունկի մէջ։ 1866 թ. նա հրատարակում է «Ծիլն Աւարայրի» ամսաթերթը, ուր Տաճկահայոց ծանօթացնում է արեւելեան Հայոց վիճակը Ռուսաց ախրապետութեան ներքոյ, Կաթողիկոսի իրաւանց սահմանափակումը պոլոժենիայով և այլն։ Ընդհանրապէս նա ուսատեաց էր և իւր հայրենակիցներին համոզում էր խեղդել այն համակրանքը, որով տագործած էին նորա գէպի Ռուսաստանը։ Նա աշխատակցել է նաև Ռուսահայոց «Փորձ» և «Լուծայ», իսկ Տաճկահայոց «Հայրենիք», «Բիւզանդիոն», «Մասիս» թերթերին։ Թողել է և անտիպ աշխատութիւններ, որոնցից նշանաւորն է Հայոց պատմութիւնը 4 հատոր։

Երեսփոխանական պաշտօններ էլ կատարել է երկու անգամ՝ 1871—1874 և Պօլսոյ Բերայի թաղի կողմից, իսկ 1882 թ. Վանի գաւառի նա կատարել է նաև պետական պաշտօններ. կարճ ժամանակով եղել է Վանի կուսակալի օգնական, Ռէժիի քննիչ Այնթափում և այլն։ Վերջին 10—15 տարիները անգործ էր և չքաւոր դրութեան մէջ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Անցեալ մայիսին Պարսկաստանի Նոր-Ջուղայում տօնուէլ է քաղաքի Ս. Կատարինեան աղգ. որիօրդաց դպրոցի 50-ամեայ յորեւեանը, որի առթիւ կազմուել է և մի նոր «Նոր-Ջուղայի հայոց կրթական-գրական ընկերութիւն»։ Ընկերութեան նպատակն է՝ նպաստել Պարսկաստանի հայաբնակ զիւղերի լուսաւորութեա նգործին։

Օգոստոսի 13-ին Պօլիս է վերադարձել երուսաղէմից սրբազան Իզմիրլեանը, որին Պօլսի հայ և օտար աղգաբնակիւթիւնը մեծ և չտեսնուած շքեղ ընդունելութիւն է ցոյց տուել թէ՛ ծովի և թէ՛ ցամաքի վրայ։ Ծովի վրայ նախկին պատրիարքին զիմաւորելու են ելէր մօտ 32 մեծ ու փոքր նաւեր հազարաւոր ժողովրդով և հաստատութիւններ, ընկերութիւններ ընկերութիւն ներկայացուցիչներով, որոնք արտասանել են և ճառեր։ Դիմաւորել է նաև թուրք զինուորակ. նախարար Ալի Ռիզա փաշան։ Նոյն շքով հասցրել են սրբազանին մինչև Գում-Կաբուլի իւր օթեանը։

Ինչպէս յայտնի է խօսերան տարածուած է արդէն Ռուսաստանի մօտ քառասուն նահանգներում և յատկապէս Պետերբուրգում, ուր վարակուողներ թիւը օրեկան հարիւրի է հասնում։ Թագաւոր կայսրը իւր անձնական միջոցներէ 15,000 ռուբլի է նուիրել խօսերայի դէմ կռուելու համար։